

Εισαγωγή

Η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι ζωτικής σημασίας για την ποινική δικαιοσύνη. Το ποινικό δίκαιο στοχεύει στην προστασία των θεμελιωδών αξιών και των δικαιωμάτων των πολιτών και, ταυτόχρονα, τα κράτη μέλη οφείλουν να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, τόσο των θυμάτων του εγκλήματος και των υπόπτων που αντιμετωπίζουν ποινικές διώξεις, όταν υιοθετούν και επιβάλλουν κανόνες για το ποινικό δίκαιο. Τα θεμελιώδη δικαιώματα της Ένωσης εφαρμόζονται στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, όταν τα κράτη μέλη ενεργούν στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Ειδικά, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CFR) και τα μέσα προσφυγής ιδιαίτερα στο νομικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορούν να εξασφαλίσουν τη υψηλού επιπέδου προστασία των ατόμων σε ποινικές διαδικασίες. Αν και η συζήτηση σχετικά με την δεσμευτική ισχύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ στα κράτη μέλη πηγαίνει πολύ πέρα από τη σφαίρα της ποινικής δικαιοσύνης, η συγκεκριμένη εργασία στοχεύει στην υπογράμμιση των όρων σύμφωνα με τους οποίους τα κράτη μέλη ενεργούν εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ. Με άλλα λόγια, τι θα έπρεπε κάποιος να κατανοήσει ως κράτος μέλος, ενεργώντας εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ για την εφαρμογή της ΕΕ για τα θεμελιώδη δικαιώματα στην ποινική δικαιοσύνη;

Ο αντίκτυπος της νομοθεσίας της ΕΕ σχετικά με την ποινική δικαιοσύνη αυξάνεται συνεχώς, ιδιαίτερα μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας στον Χώρο Ελευθερίας Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, η αρμοδιότητα για τη ρύθμιση ποινικής δικαιοσύνης τώρα μοιράζεται μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών της. Το πεδίο εφαρμογής της ενέργειας κάθε κράτους μέλους θα εξαρτηθεί από το βαθμό στον οποίο η Ένωση έχει ασκήσει την αρμοδιότητά της στο πλαίσιο του Χώρου Ελευθερίας Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (άρθρο 2 (2) της Σύμβασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης).¹ Ειδικότερα, η ΕΕ μπορεί να ρυθμίσει απαιτήσεις για τη διευκόλυνση της δικαστικής συνεργασίας που να βασίζεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και να συμμετάσχουν σε εναρμόνιση, ή όπως ορίζει η Συνθήκη σε «θέσπιση ελάχιστων κανόνων» για να προσεγγίσει δικονομική και ουσιαστική ποινική νομοθεσία. Σε γενικές γραμμές, η συνήθης νομοθετική διαδικασία εφαρμόζεται σε αυτό το θέμα.

---

¹Marguery, T., (2013), European Union Fundamental Rights and Member States Action in EU Criminal Law, Maastricht Journal, 20(2), 282-301.

Υποστηρίζεται ότι δεν υπάρχει σαφές κριτήριο σκιαγράφησης σχετικά με το πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ για την εφαρμογή της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το βασικό ερώτημα, πρέπει κανείς να εξετάσει τις πηγές των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ (άρθρο 2), πριν από την εξέταση του βαθμού στον οποίο η Ένωση έχει αρμοδιότητα να ρυθμίσει την ποινική δικαιοσύνη. Παραδοσιακά, προκειμένου να προσδιορίσουμε το πεδίο εφαρμογής της δράσης των κρατών μελών, μπορεί να διακρίνει κανείς καταστάσεις όπου τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τη νομοθεσία και καταστάσεις στις οποίες τα κράτη μέλη να παρεκκλίνουν από το δίκαιο της ΕΕ. Ως εκ τούτου, στην εργασία αναλύεται τι σημαίνει η «εφαρμογή» και η «κατά παρέκκλιση από το δίκαιο της ΕΕ στην ποινική δικαιοσύνη, ενώ επιλέγεται μια εθνική ποινική υπόθεση (Υπόθεση Μελλόνι) η οποία προβάλλει πώς τα εθνικά δικαστήρια ερμηνεύουν το πεδίο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών.

Το χρονικό της υπόθεσης Μελλόνι

Ο κύριος Μελλόνι είναι Ιταλός επιχειρηματίας ο οποίος διώχθηκε για απάτη πτώχευσης και προσπάθησε να ξεφύγει από την απονομή δικαιοσύνης στην πατρίδα του μένοντας κρυμμένος στην Ισπανία. Τον Οκτώβριο του 1996, το Audiencia Nacional (Ανώτατο Δικαστήριο Ισπανίας) ενέκρινε την έκδοση του κύριου Μελλόνι στην Ιταλία, προκειμένου αυτός να δικαστεί εκεί σε σχέση με τα πραγματικά περιστατικά που εκτίθενται στα εντάλματα σύλληψης που έχουν εκδοθεί από το Tribunale di Ferrara (Περιφερειακό Δικαστήριο, Φεράρα, Ιταλία). Μετά την απελευθέρωση του με εγγύηση περίπου € 30.000, την οποία παρείχε την επόμενη ημέρα, ο κ Μελλόνι διέφυγε, με αποτέλεσμα την αδυναμία παράδοσής του στις ιταλικές αρχές. Το 1997, το Tribunale di Ferrara δήλωσε ότι ο κ Melloni δεν είχε κάνει την εμφάνιση του στο δικαστήριο το οποίο κατευθύνθηκε και έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στους δικηγόρους που είχαν επιλεγεί και διοριστεί από τον ίδιο. Με απόφαση του Tribunale di Ferrara το 2000, επιβεβαιώθηκε στη συνέχεια σε επίπεδο έφεσης και σε αναίρεσης, πως ο κ Μελλόνι καταδικάστηκε ερήμην του σε ποινή φυλάκισης 10 χρόνων για απάτη πτώχευσης. Μετά τη σύλληψή του από την ισπανική αστυνομία, ο κ. Μελλόνι αντιτάχθηκε στην παράδοση του στις ιταλικές αρχές, υποστηρίζοντας, αφενός, ότι στο στάδιο της έφεσης είχε ορίσει άλλον δικηγόρο, ανακαλώντας τον διορισμό των δύο προηγούμενων δικηγόρων. Δεύτερον,

υποστήριξε ότι σύμφωνα με το ιταλικό δικονομικό δίκαιο, είναι αδύνατο να ασκήσει έφεση κατά ποινές που επιβλήθηκαν ερήμην του. Τον Σεπτέμβριο του 2008, το Audiencia Nacional αποφάσισε να παραδώσει τον κ Μελλόνι στις ιταλικές αρχές, προκειμένου να εκτίσει την ποινή που του επιβλήθηκε από το Tribunale di Ferrara, θεωρώντας ότι δεν αποδεικνυόταν ότι οι δικηγόροι που διορίστηκαν από τον κ Μελλόνι είχαν σταματήσει να τον εκπροσωπούν. Το ισπανικό δικαστήριο έκρινε ότι τα δικαιώματά υπεράσπισης του είχαν τηρηθεί, δεδομένου ότι γνώριζε από την αρχή για την επικείμενη δίκη, ενώ ο ίδιος σκόπιμα απουσίασε και διόρισε δύο δικηγόρους που τον εκπροσώπησαν και να τον υπερασπίστηκαν, οι οποίοι ενήργησαν με την ιδιότητα αυτή σε πρώτο βαθμό και στη διαδικασία έφεσης και αναίρεσης, εξαντλώντας έτσι όλα τα ένδικα μέσα. Ο κ Μελλόνι άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Tribunal Constitucional (Συνταγματικού Δικαστηρίου, Ισπανία). Το εν λόγω δικαστήριο ζήτησε από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν η απόφαση-πλαίσιο επιτρέπει τα ισπανικά δικαστήρια να κάνουν την παράδοση του κ Μελλόνι με την επιφύλαξη της δυνατότητας δικαστικού ελέγχου της καταδίκης του, όπως απαιτείται από τη νομολογία του Tribunal Constitucional.² Το Δικαστήριο υπενθυμίζει, καταρχάς, ότι τα κράτη μέλη καταρχήν υποχρεούνται να εκτελούν κάθε ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης. Η δικαστική αρχή εκτέλεσης μπορεί να πραγματοποιήσει την εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, αποκλειστικά υπό τους όρους που καθορίζονται στην απόφαση-πλαίσιο.

Απόφαση-πλαίσιο για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης

Η απόφαση-πλαίσιο για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης αντικατοπτρίζει τη συναίνεση που επιτεύχθηκε από όλα τα κράτη μέλη όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής των δικονομικών δικαιωμάτων που απολαμβάνουν άτομα που έχουν καταδικαστεί ερήμην τους και οι οποίοι αποτελούν το αντικείμενο του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Η απόφαση-πλαίσιο για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης αποσκοπεί στην αντικατάσταση του πολυμερούς συστήματος εκδόσεως μεταξύ των κρατών μελών με ένα σύστημα παραδόσεως, μεταξύ δικαστικών αρχών, των προσώπων που έχουν καταδικαστεί ή είναι ύποπτα, με σκοπό την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων ή τη διεξαγωγή ποινικών διώξεων. Το σύστημα στοχεύει έτσι να διευκολύνει και να επιταχύνει τη δικαστική συνεργασία με σκοπό να συμβάλει στην επίτευξη του στόχου

---

² InfoCuria - Case-law of the Court of Justice, (2013), Stefano Melloni vs Ministerio Fiscal

που τέθηκε στην ΕΕ για να καταστεί ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, στηριζόμενη σε υψηλού βαθμού εμπιστοσύνης που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των κρατών μελών.³ Συναφώς, η διάταξη της απόφασης-πλαίσιο δεν επιτρέπει στις δικαστικές αρχές να αρνούνται την εκτέλεση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης που έχει εκδοθεί με σκοπό την εκτέλεση ποινής σε μια κατάσταση όπου ο ενδιαφερόμενος δεν έχει εμφανιστεί αυτοπροσώπως στη δίκη όπου, αφού έχουν γίνει εν γνώσει της προγραμματισμένης δίκης, έδωσε εντολή σε δικηγόρο για να τον εκπροσωπήσει στη δίκη και όντως υπερασπίστηκε από αυτόν τον δικηγόρο. Σύμφωνα με την προηγούμενη νομολογία του Συνταγματικού Δικαστηρίου, το δικαίωμα σε μια δίκαιη δίκη στο ισπανικό Σύνταγμα προβλέπει ότι, εάν ένα άτομο έχει καταδικαστεί σε περίπτωση απουσίας του, η παράδοση για την εκτέλεση της καταδικαστικής απόφασης πρέπει να εξαρτάται από το δικαίωμα να αμφισβητήσει τη καταδικαστική απόφαση, προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα υπεράσπισης του προσώπου αυτού, ακόμη και αν είχε δώσει πληρεξούσιο στον δικηγόρο που τον εκπροσωπούσε αποτελεσματικά σε δίκη (παράγραφοι 20 και 22). Αντιθέτως, το άρθρο 4α (1) της απόφασης-πλαισίου για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης 2002/584 / ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕΣ 2002), όπως τροποποιήθηκε από την απόφαση-πλαίσιο 2009/299 / ΔΕΥ του Συμβουλίου (« ΕΕΣ 2009 ») επιτρέπει μόνο το κράτος εκτέλεσης να αρνηθεί την παράδοση ή να την εξαρτήσει από το δικαίωμά του να δικαστεί εκ νέου σε περιορισμένο αριθμό περιπτώσεων. Αν το πρόσωπο που έχει καταδικαστεί σε περίπτωση απουσίας του, που υπερασπίστηκε και εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο, το κράτος εκτέλεσης δεν μπορεί να αρνηθεί την παράδοση (άρθρο 4α (1) (β)). Υπό το πρίσμα της σύγκρουσης μεταξύ της δικής του νομολογίας και το νομικό πλαίσιο της ΕΕ, το Συνταγματικό Δικαστήριο (στο Τμήμα Ολομέλειας) σαφώς αγωνίστηκε με την αίτηση του Μελλόνι, και το 2011 αποφάσισε να ζητήσει από το Δικαστήριο της ΕΕ την έκδοση προδικαστικής απόφασης.⁴

Η οπτική και η απόφαση του Δικαστηρίου

---

³ Council Framework Decision on the application, between Member States of the European Union, of the principle of mutual recognition to decisions on supervision measures as an alternative to provisional detention, (2009), Official Journal of the European Union , I. 294, 20-30.

⁴ Council Framework Decision on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States, (2002), Official Journal of the European Communities, I.190, 1-13.

Το Δικαστήριο κρίνει ότι το κείμενο, το σύστημα και ο σκοπός της εν λόγω διάταξης απαγορεύει στις δικαστικές αρχές εκτέλεσης (Ισπανία) από την πραγματοποίηση της εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης από την καταδίκη που εκδόθηκε ερήμην η οποία είναι ανοικτή σε αναθεώρηση υπό το κράτος μέλος που εξέδωσε το ένταλμα σύλληψης (Ιταλία). Ο νομοθέτης της ΕΕ επέλεξε να παράσχει πλήρη κατάλογο των περιστάσεων υπό τις οποίες η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης που εκδόθηκε για την εφαρμογή μιας απόφασης που εκδόθηκε ερήμην, πρέπει να θεωρηθεί ότι δεν παραβιάζει τα δικαιώματα της υπεράσπισης. Η προσέγγιση αυτή είναι ασύμβατη με οποιαδήποτε διατήρηση της δυνατότητας για τη δικαστική αρχή εκτέλεσης να πράξουν την εκτέλεση της καταδίκης υπό όρους, η οποία είναι ανοικτή σε αναθεώρηση, προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα υπεράσπισης του ενδιαφερομένου.

Δεύτερον, το Δικαστήριο κρίνει ότι η διάταξη αυτή της απόφασης-πλαισίου είναι συμβατή με το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας καθώς και σε δίκαιη δίκη και τα δικαιώματα της υπεράσπισης, όπως αυτά αναγνωρίζονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρά το γεγονός ότι το δικαίωμα του κατηγορουμένου να εμφανίζεται αυτοπροσώπως στη δίκη του αποτελεί βασική συνιστώσα του δικαιώματος για δίκαιη δίκη, το δικαίωμα αυτό δεν είναι απόλυτο. Ο κατηγορούμενος μπορεί να παραιτηθεί από το δικαίωμα αυτό κατά τρόπο που να θέτει ορισμένες εγγυήσεις. Η διάταξη αυτή προβλέπει έτσι τις περιστάσεις υπό τις οποίες πρέπει να θεωρείται ο ενδιαφερόμενος να έχει παραιτηθεί από το δικαίωμά του να είναι παρών στη δίκη του. Τέλος, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι το περιεχόμενο του άρθρου 53 του Χάρτη, το οποίο αναφέρει ότι τίποτα σ' αυτό δεν πρέπει να ερμηνευθεί ως περιορίζων ή θίγων τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, όπως αναγνωρίζονται, μεταξύ άλλων, από τα συντάγματα των κρατών μελών, επιτρέπουν ένα κράτος μέλος να κάνει την παράδοση ενός προσώπου που έχει καταδικασθεί ερήμην εξαρτάται από την πεποίθηση ότι είναι ανοικτή σε αναθεώρηση υπό το κράτος μέλος έκδοσης, προκειμένου να αποφευχθούν αρνητικές επιπτώσεις για το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και τα δικαιώματα υπεράσπισης που διασφαλίζει το σύνταγμα του.⁵ Παρά το γεγονός ότι το εν λόγω άρθρο του Χάρτη επιβεβαιώνει ότι, όταν μια νομική πράξη της ΕΕ ζητάει εθνικά μέτρα εφαρμογής, οι

---

⁵ Gonzalez Vega, J. A., (2014), What level of protection? European and domestic standards at stake: the Melloni case at Spain's constitutional court, *Beucitizen Barriers Towards EU Citizenship*

εθνικές αρχές και τα εθνικά δικαστήρια είναι ελεύθερα να εφαρμόζουν εθνικά πρότυπα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, υπό την προϋπόθεση ότι το επίπεδο προστασίας που προβλέπεται από τον Χάρτη, την ενότητα και την αποτελεσματικότητα της νομοθεσίας της ΕΕ δεν βρίσκονται σε κίνδυνο, για να πραγματοποιήσει την παράδοση του προσώπου που υπόκειται σε μια τέτοια κατάσταση, η δυνατότητα αυτή δεν προβλέπεται από την απόφαση-πλαίσιο, με αμφιβολίες για την ομοιομορφία του επιπέδου προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως ορίζονται στην εν λόγω απόφαση-πλαίσιο, θα υπονόμευε τις αρχές της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και την αναγνώριση που η απόφαση φιλοδοξεί να διατηρήσει και ως εκ τούτου, θα έθετε σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητά του.

Προκαταρκτικό ζήτημα: Μεταβάλλοντας την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μια πρώτη πτυχή που είχε να αντιμετωπίσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο το παραδεκτό της αιτήσεως του Ισπανικού δικαστηρίου για την έκδοση προδικαστικής απόφασης. Ορισμένα μέρη (πιθανότατα ο Μελλόνι αλλά και η Ισπανική εισαγγελία) υποστήριξε ότι το αίτημα ήταν απαράδεκτο διότι τα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου βασίστηκαν στην υπόθεση ότι το άρθρο 4α (1) ΕΕΣ, όπως προστέθηκε με το ΕΕΣ του 2009, ίσχυε σε περίπτωση του Μελλόνι.

Κατά την άποψή τους, η νέα αυτή διάταξη θα μπορούσε, να μην εφαρμοστεί αφού η έγκριση της Audiencia Nacional χρονολογήθηκε από το 2008 (παραγ. 25 και 27). Αντ' αυτού, το ισπανικό δικαστήριο θα έπρεπε να εφαρμόσει το (πρώην) άρθρο 5 (1), FD ΕΕΣ του 2002, βάσει του οποίου η Ιταλία είχε εκδώσει το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και το οποίο εφάρμοσε κατά τη στιγμή της ισπανικής έγκρισης. Η διάκριση μεταξύ των δύο αυτών διατάξεων είναι σημαντική, γιατί οι δυνατότητες για μια υπό όρους παράδοση όσον αφορά τις ερήμην καταδικαστικές αποφάσεις ήταν ευρύτερο πλαίσιο της παλαιάς διάταξης, αφήνοντας το ισπανικό Συνταγματικό Δικαστήριο αρκετά περιθώρια για να συνεχίσει τη συλλογιστική της προηγούμενης νομολογίας του. Εν ολίγοις, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έπρεπε πρώτα να αποφασίσει σχετικά με την αίτηση της χρονικής δικαιοδοσίας (*temporis ratione*) του δικαίου της ΕΕ εν όψει των αλλαγών που πραγματοποιήθηκαν το 2009. Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το άρθρο 4α (1) του ΕΕΣ περιέχει διαδικαστικούς κανόνες και, συνεπώς, την άμεση εφαρμογή "σε όλες τις διαφορές που εκκρεμούν κατά τον χρόνο ενάρξεως της ισχύος τους". Η έναρξη ισχύος του ΕΕΣ 2009 ήταν 28 του

Μαρτίου 2011, δηλαδή, η προθεσμία εφαρμογής για τα κράτη μέλη. Αν το ΕΕΣ 2009 έχει ουσιαστικά μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο του κράτους εκτέλεσης, δεν αποτελεί προφανώς ένα σχετικό κριτήριο στην προκειμένη περίπτωση. Ακόμα κι αν οι αποφάσεις-πλαίσια δεν παράγουν άμεσο αποτέλεσμα (πρώην άρθρο 34 (2) (β) της Σύμβασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης), όπως προκύπτει από την νομολογία του Δικαστηρίου στην υπόθεση Pupino, η αρχή της πίστης υποχρεώνει τα κράτη μέλη να ερμηνεύουν τον εθνικό δίκαιο (συμπεριλαμβανομένων του εθνικού τους Συντάγματος) όσο το δυνατό, σύμφωνα με την απόφαση-πλαίσιο (Pupino, παραγ. 42-43). Τα μόνα όρια της ερμηνείας αυτής καθορίζονται από τις γενικές αρχές του δικαίου, όπως η αρχή της ασφάλειας δικαίου και της μη αναδρομικότητας (Pupino, παρ. 44). Ωστόσο, η αναδρομική εφαρμογή των διαδικαστικών κανόνων δεν θεωρείται ότι παραβιάζει την αρχή της ασφάλειας δικαίου, όπως ορίζεται στο άρθρο 49 (1) του Χάρτη της ΕΕ και το άρθρο 7 της ΕΣΔΑ.⁶

Ορισμός των καταδικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην (in Absentia).

Μόλις η αίτηση κριθεί παραδεκτή, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα μπορούσε να προχωρήσει για να δοθεί απάντηση στα πραγματικά ερωτήματα που θέτει το ισπανικό Συνταγματικό Δικαστήριο. Πρώτα απ' όλα, το εθνικό δικαστήριο θέλησε να μάθει αν ο προαιρετικός λόγος άρνησης σε περίπτωση ερήμην καταδίκης, όπως προβλέπεται στο νέο άρθρο 4α (1) του ΕΕΣ εμποδίζει το κράτος εκτέλεσης να προβεί σε παράδοση υπό τον όρο του δικαιώματος επανάληψης της δίκης στο κράτος έκδοσης, εφόσον αυτό κριθεί απαραίτητο από το κράτος εκτέλεσης.

Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στη γνωμοδότησή του (παραγ. 68-69), από την εμπειρία του με το άρθρο 5 (1), του ΕΕΣ του 2002, έμαθε ότι η εκτέλεση του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης ήταν αρκετά αβέβαιη, λόγω των διαφορών των εθνικών ορισμών των "καταδίκων ερήμην" και το επακόλουθο δικαίωμα να δικαστεί εκ νέου. Προκειμένου να εξαλειφθεί η εθνική πολυμορφία και να διευκολυνθεί η αμοιβαία συνεργασία και η αναγνώριση σε ποινικές υποθέσεις, ο νομοθέτης της ΕΕ αποφάσισε να καταργήσει το άρθρο 5 (1), και να προσθέσει το άρθρο 4α (1) το 2009.

---

⁶ Kustra, A., (2013), The First Preliminary Questions To The Court Of Justice Of The European Union Referred By Italian Corte Costituzionale, Spanish Tribunal Constitucional, And French Conseil Constitutionnel: Comparative law preview, (16), 159-182.

Το άρθρο 4α (1) του ΕΕΣ περιλαμβάνει έναν ορθό-περιορισμένο λόγο άρνησης σχετικά με πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί σε περίπτωση απουσίας τους, αποκλείοντας κάθε περιθώριο διακριτικής ευχέρειας του κράτους εκτέλεσης. Σύμφωνα με τη νέα αυτή διάταξη, το κράτος εκτέλεσης μπορεί να αρνηθεί την παράδοση των καταδικασθέντων σε περίπτωση απουσίας τους, αλλά αυτό το δικαίωμα αναιρείται (α) εάν ο κατηγορούμενος έχει ενημερωθεί για την ημερομηνία και τον τόπο της δίκης του και παραιτήθηκε οικειοθελώς από το δικαίωμα να παραστεί στη δίκη, γνωρίζοντας ότι αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε καταδίκη του και (β) αν υπερασπίστηκε και εκπροσωπήθηκε στη δίκη από δικηγόρο, που είτε διορίστηκε από τον ίδιο (κατηγορούμενο) είτε από το κράτος. Το γεγονός ότι το εθνικό δίκαιο του κράτους εκτέλεσης μπορεί να εξακολουθεί να αντιμετωπίζει τις καταστάσεις αυτές ως καταδικαστικές αποφάσεις ερήμην προκαλώντας το δικαίωμα να δικαστεί εκ νέου, είναι άνευ σημασίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι το άρθρο 4α (1) του ΕΕΣ είναι βασικά μια κωδικοποίηση της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ).⁷

Με βάση τη γραμματική και τελεολογική ερμηνεία του άρθρου 4α (1), το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβαίνει σε μια σταθερή απάντηση: Το κράτος εκτέλεσης δεν μπορεί να προβεί σε παράδοση εξαρτώμενη από το δικαίωμά να δικαστεί εκ νέου, εκτός των περιπτώσεων που ορίζονται στο άρθρο 4α (1) του ΕΕΣ. Με άλλα λόγια, ο ορισμός του τι είναι ερήμην καταδίκη και υπό ποιες προϋποθέσεις ισχύουν για επανεκδίκαση των καταδικασθέντων σε περίπτωση απουσίας τους από την ΕΕ δεν είναι μόνο δεσμευτικός, αλλά επίσης περιοριστικός. Στη συγκεκριμένη περίπτωση του Μελλόνι, το ΕΕΣ αφήνει την Ισπανία χωρίς τη δυνατότητα να αρνηθεί την παράδοσή του.

Συμμόρφωση με τον Χάρτη της ΕΕ

Το αιτούν δικαστήριο αμφισβήτησε το Δικαστήριο της ΕΕ αν η ανωτέρω ερμηνεία του άρθρου 4α (1) του ΕΕΣ είναι σύμφωνη με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής στο άρθρο 47 του Χάρτη της ΕΕ, καθώς και με τα δικαιώματα των υπεράσπισης που χορηγούνται από το άρθρο 48 (2) του Χάρτη

---

⁷ Melloni as a Wake-up Call – Setting Limits to Higher National Standards of Fundamental Rights’ Protection, (2014), European Law Blog

της ΕΕ.

Ενδεικτικά τα άρθρα 47 και 48 του Χάρτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνουν:

Άρθρο 47

Δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής σε δίκαιη δίκη.

-Κάθε πρόσωπο του οποίου τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, παραβιάζονται έχει το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, το οποίο τηρεί τους όρους που καθορίζονται στο παρόν άρθρο.

-Ο καθένας έχει το δικαίωμα σε δίκαιη και δημόσια δίκη εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως. Όλοι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμβουλευτούν, να υπερασπίζονται και να εκπροσωπούνται.

-Νομική συνδρομή πρέπει να διατίθεται σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, εφόσον μια τέτοια ενίσχυση είναι απαραίτητη για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Άρθρο 48

Τεκμήριο αθωότητας και δικαίωμα υπεράσπισης.

-Ο καθένας που είναι κατηγορούμενος θεωρείται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με το νόμο.

-Ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπεράσπισης σε κάθε κατηγορούμενο πρέπει να είναι εγγυημένος.

Στην απάντησή του, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αναφέρεται ρητά στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και υπογραμμίζει ότι, αν και το δικαίωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στη δίκη του είναι «ουσιαστικό συστατικό στοιχείο του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, το δικαίωμα αυτό δεν είναι απόλυτο» (παρ. 49). Ο κατηγορούμενος μπορεί να επιθυμεί να εκπροσωπηθεί από δικηγόρο ή να παραιτηθεί από το δικαίωμά του να παραστεί στη δίκη συνολικά. Αν αυτή είναι η δική του ελεύθερη και κατηγορηματική επιλογή, δεν δικαιούται το δικαίωμα να δικαστεί εκ νέου. Με άλλα λόγια, ακριβώς όπως και το ΕΔΔΑ, ο νομοθέτης της ΕΕ εξισορροπεί τη σημασία της παρουσίας του κατηγορουμένου στη δίκη εναντίον του δικαιώματός του να υπερασπισθεί από δικηγόρο και προσδίδει επίσης τον κατηγορούμενο με ένα ορισμένο ποσό αυτοδιάθεσης. Εν ολίγοις, το άρθρο 4α (1) του ΕΕΣ είναι απολύτως σύμφωνο με τις απαιτήσεις του Χάρτη της ΕΕ.

Εθνικό Περιθώριο για περισσότερες διασφαλίσεις

Το ισπανικό δικαστήριο καταλήγει στο πιο κρίσιμο ερώτημα: αν υπάρχει χώρος για το κράτος εκτέλεσης (Ισπανία), με βάση το άρθρο 53 του Χάρτη της ΕΕ, για να παρέχει ευρύτερα θεμελιώδη δικαιώματα για τους κατηγορούμενους από αυτές που παρέχει το δίκαιο της ΕΕ. Το άρθρο 53 του Χάρτη της ΕΕ ορίζει ότι «Καμία διάταξη του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως περιορίζουσα ή θίγουσα τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, όπως αναγνωρίζονται (...) από το δίκαιο της Ένωσης και το διεθνές δίκαιο (...), συμπεριλαμβανομένης της ΕΣΔΑ και των συνταγμάτων των κρατών μελών.⁸ Ως εκ τούτου, το ερώτημα αν το άρθρο 53 του Χάρτη της ΕΕ παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να προχωρήσουν πέρα από τα δικαιώματα που παρέχονται από τη νομοθεσία της ΕΕ, παρέχεται εάν το καταστατικό τους το απαιτεί, και, αν χρειάζεται, να δοθεί προτεραιότητα στην εθνική τους νομοθεσία. Η απάντηση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι σαφής: η ερμηνεία του άρθρου 53 του Χάρτη της ΕΕ θα υπονόμει την αποτελεσματικότητα του δικαίου της ΕΕ και θα παραβίαζε την αρχή της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ. Αν θα επιτρεπόταν στην Ισπανία να ακολουθήσει το εθνικό της σύνταγμα, τότε άτομα που καταδικάστηκαν ερήμην τους θα μπορούσαν απλά να μην παραδοθούν, εκτός εάν το κράτος έκδοσης τους προσφέρει τη δυνατότητα μιας νέας δίκης. Όπως προαναφέρθηκε, το ΕΕΣ 2009 αποσκοπούσε ακριβώς στο να καταστεί ευκολότερη η αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην, και όλα τα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης της Ισπανίας, ενέκριναν αυτούς τους νέους κανόνες. Κάθε φορά που ο νομοθέτης της ΕΕ εναρμονίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα σε μια συγκεκριμένη περιοχή, τα κράτη μέλη δεν έχουν πλέον το δικαίωμα να απαιτήσουν υψηλότερο επίπεδο των δικονομικών εγγυήσεων, ακόμη και βάσει των εθνικών τους συντάγματος. Στις περιπτώσεις αυτές, η ΕΕ αποφασίζει ποιο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι επαρκές, δεδομένου ότι επιτυγχάνει μια ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων αυτών, αφενός, και της αποτελεσματικότητας της νομοθεσίας της ΕΕ και την αμοιβαία συνεργασία, από την άλλη.⁹

---

⁸ Blasckstock, J., (2013), Further substantive rights guaranteed by the Charter: focus on rights particularly relevant in criminal proceedings.

⁹ Guild, E., Gortazar Rotaecche, C. J., Kostakopoulou, D., (2014), The Reconceptualization of European Union Citizenship (Immigration and Asylum Law and Policy in Europe), Martinus Nijhoff.

Συμπεράσματα-Επίλογος

Η υπόθεση του Μελλόνη αποτελεί μία από τις σημαντικότερες δικαστικές υποθέσεις του ποινικού δικαίου όσον αφορά την ερμηνεία του άρθρου 53 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ το οποίο ορίζει ότι «Καμία διάταξη του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως περιορίζουσα ή θίγουσα τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται στα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής τους, με το δίκαιο της Ένωσης και το διεθνές δίκαιο και τις διεθνείς συμφωνίες στις οποίες η Ευρωπαϊκή Ένωση ή όλα τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη, συμπεριλαμβανομένης της ΕΣΔΑ και από τα Σύνταγματα των κρατών μελών». Το Δικαστήριο απέρριψε την ερμηνεία σύμφωνα με την οποία το άρθρο. 53 επιτρέπει στα κράτη μέλη να εφαρμόζουν το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα, όταν αυτό το επίπεδο είναι μεγαλύτερο από εκείνο που απορρέει από τον Χάρτη, και, κατά συνέπεια, να δοθεί προτεραιότητα σε αυτό κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ. Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε εκ νέου ότι το δίκαιο της ΕΕ υπερισχύει του εθνικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών συνταγμάτων. Η διάταξη αυτή εισήχθη ως εγγύηση για τα κράτη μέλη, ότι ο Χάρτης δεν θα οδηγήσει σε μείωση του επιπέδου προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις αντίστοιχες έννομες τάξεις. Ωστόσο, το ερώτημα εδώ είναι αν, σε μια κατάσταση κατά την οποία το εν λόγω άρθρο της απόφασης-πλαisiού κρίθηκε συμβατό με τον Χάρτη, μια εθνική αρχή εκτέλεσης του κράτους μέλους θα μπορούσε να επικαλεσθεί το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων υπό το σύνταγμα της, το οποίο είναι υψηλότερο από εκείνη που παρέχεται από τον Χάρτη, και αν παραστεί ανάγκη, να δώσει προτεραιότητα σε σχέση με την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ. Έτσι, βάσει του άρθρου 53, θα μπορούσε ένα κράτος μέλος να επικαλεστεί το σύνταγμά του και τη συνταγματική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και να αρνηθεί να εφαρμόσει μια διάταξη του κοινοτικού δικαίου; Εδώ το ζήτημα δεν είναι απλώς για το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 53, αλλά έχει ενδιαφέρον να μετατρέπεται σε ένα ζήτημα της σχέσης μεταξύ του εθνικού συνταγματικού δικαίου και του δικαίου της ΕΕ, ειδικότερα με τη φύση και τα όρια της αρχής της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο επανέλαβε τη νομολογία του και επιβεβαίωσε τον

ανεπιφύλακτο χαρακτήρα της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ.

Από την πλευρά του το Δικαστήριο απέρριψε την ερμηνεία του άρθρου 53 του Χάρτη, σύμφωνα με τον οποίο ένα κράτος μέλος μπορεί να εφαρμόσει το επίπεδο της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και, αν χρειάζεται, να δώσει προτεραιότητα στους εθνικούς συνταγματικούς κανόνες σχετικά με την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ (παράγ. 55-57). Δήλωσε ότι «Αυτή η ερμηνεία του άρθρου 53 του Χάρτη θα μπορούσε να υπονομεύσει την αρχή της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ στο βαθμό που θα επέτρεπε στα κράτη μέλη να μην εφαρμόζουν νομικούς κανόνες της ΕΕ που βρίσκονται σε πλήρη συμμόρφωση με τον Χάρτη, όπου παραβιάζεται τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται από το σύνταγμα του κράτους αυτού". Στη συνέχεια πορεύτηκε λέγοντας ότι «βάσει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ, η οποία αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της έννομης τάξης της ΕΕ ... των κανόνων του εθνικού δικαίου, ακόμη και της συνταγματικής τάξης, δεν μπορεί να επιτραπεί να υπονομεύουν την αποτελεσματικότητα του νόμου της ΕΕ στο έδαφος του εν λόγω κράτους (Ισπανία). Στην παράγραφο 60 της απόφασης, το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι το άρθρο 53 επιτρέπει στις εθνικές αρχές να εφαρμόζουν εθνικά πρότυπα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπου εφαρμόζεται το κοινοτικό δίκαιο στην εθνική έννομη τάξη. Ωστόσο, αυτό επιτρέπεται μόνο αν το επίπεδο προστασίας που προβλέπεται από τον Χάρτη, αλλά και η ενότητα και η αποτελεσματικότητα της νομοθεσίας της ΕΕ δεν είναι σε κίνδυνο όπως έχει ερμηνευθεί από το Δικαστήριο. Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι ισχυρισμοί του κ. Μελλόνι περί καταδίκης ερήμην του ή ότι στην δίκη του δεν εκπροσωπήθηκε επαρκώς θεωρούνται αβάσιμοι. Μολονότι ο κ. Μελλόνι γνώριζε την ημερομηνία και το χώρο διεξαγωγής της δίκης του, αποφάσισε να παραμείνει στην χώρα που είχε διαφύγει (Ισπανία). Επιπροσθέτως, ο κ. Μελλόνι δεν έχει τη δυνατότητα να καταγγείλει ότι δεν εκπροσωπήθηκε επαρκώς στη δίκη του, καθώς ο ίδιος προσέλαβε τους δικηγόρους που θα τον υπερασπίζονταν σ' αυτήν. Στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο έκρινε ότι, αν επέτρεπε στα κράτη μέλη να πραγματοποιούν την παράδοση των προσώπων που καταδικάστηκαν ερήμην να εξαρτάται από το δικαίωμα να δικαστεί εκ νέου, μια δυνατότητα η οποία σε μια περίπτωση όπως αυτή του κ. Μελλόνι δεν παρέχεται από την απόφαση-πλαίσιο, θα έθετε σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα της εν λόγω απόφασης-πλαισίου. Αυτό δε σημαίνει ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν μπορούν να επιβάλουν υψηλότερα εθνικά πρότυπα των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε όλες τις καταστάσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης.

Αντιθέτως σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου της ΕΕ σε όλους τους τομείς του δικαίου της ΕΕ, τα κράτη μέλη μπορούν να εξακολουθούν να προχωρούν πέρα από αυτό που απαιτείται από τη νομοθεσία της ΕΕ, αλλά μόνο στο βαθμό που το θέμα δεν έχει ρυθμιστεί πλήρως από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η δευτερεύουσα νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με διαδικαστικές εγγυήσεις είναι πολύ συχνό αποτέλεσμα του ελάχιστου κοινού παρονομαστή των κρατών μελών και συνήθως έρχεται κοντά στο ελάχιστο επίπεδο του ΕΔΑΔ. Η υπόθεση Μελλόνι δείχνει μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στις εθνικές δικονομικές εγγυήσεις. Επιπλέον, σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, η ομοφωνία δεν είναι πλέον απαραίτητη. Έτσι, ακόμη και τα κράτη μέλη που δεν ψήφισαν υπέρ της εγκριθείσας νομοθεσίας θα δεσμεύονται από το πρότυπο επίπεδο των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ σε αυτόν τον τομέα. Η υπόθεση Μελλόνι είναι μια αληθινή υπόθεση-ορόσημο όσον αφορά τη σχέση μεταξύ της ΕΕ και των εθνικών προτύπων των θεμελιωδών δικαιωμάτων στον τομέα της ποινικής δικαιοσύνης και κατά πόσον τα κράτη μέλη εξακολουθούν να μπορούν να επιβάλουν ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων »για τη διασυννοριακή συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις από το πρότυπο που ορίζει η κοινοτική νομοθεσία. Άλλωστε μία βασική προϋπόθεση για να συμμετέχει ένα κράτος σε μια κοινότητα όπως η Ευρωπαϊκή, είναι να συμβαδίζει με τους κανόνες της , τη νομοθεσία της και να συνεργάζονται μεταξύ τους σε σημαντικές υποθέσεις όπως οι δικαστικές. Η Ευρωπαϊκό δικαστήριο ενήργησε με τέτοιο τρόπο ώστε να αποφευχθεί η υπονόμηση του ρόλου της αλλά και να διασφαλίσει την ακεραιότητά της έχοντας ως στόχο να μην ενεργήσουν κι άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ με τον ίδιο τρόπο που ενήργησε το Ισπανικό δικαστήριο στην υπόθεση Μελλόνι.

Βιβλιογραφία

- Νάσκου - Περράκη, Π. (2009), *Μηχανισμοί προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου: διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική*, Σάκκουλας Αντ. Ν.
- Guild, E., Gortazar Rotaeché, C. J., Kostakopoulou, D., (2014), *The Reconceptualization of European Union Citizenship (Immigration and Asylum Law and Policy in Europe)*, Martinus Nijhoff.
- Blasckstock, J., (2013), *Further substantive rights guaranteed by the Charter: focus on rights particularly relevant in criminal proceedings.*
- Kustra, A., (2013), The First Preliminary Questions To The Court Of Justice Of The European Union Referred By Italian Corte Costituzionale, Spanish Tribunal Constitucional, And French Conseil Constitutionnel: *Comparative law preview*, (16), 159-182.
- Gonzalez Vega, J. A., (2014), What level of protection? European and domestic standards at stake: the Melloni case at Spain's constitutional court, *Beucitizen Barriers Towards EU Citizenship*. Available at: <http://beucitizen.eu/what-level-of-protection-european-and-domestic-standards-at-stake-the-melloni-case-at-spains-constitutional-court/> (last access 25/05/2015).
- Marguery, T., (2013), European Union Fundamental Rights and Member States Action in EU Criminal Law, *Maastricht Journal*, 20(2), 282-301.
- InfoCuria - Case-law of the Court of Justice, (2013), *Stefano Melloni vs Ministerio Fiscal* Available at: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?doclang=EL&text&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=134203&occ=first&dir&cid=513641> (last access 20/05/2015).
- Council Framework Decision on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States, (2002), Official Journal of the European Communities, L190, 1-13.
- Council Framework Decision on the application, between Member States of the European Union, of the principle of mutual recognition to decisions on

supervision measures as an alternative to provisional detention, (2009), Official Journal of the European Union , I. 294, 20-30.

-Melloni as a Wake-up Call – Setting Limits to Higher National Standards of Fundamental Rights’ Protection, (2014), European Law Blog, Available at: <http://europeanlawblog.eu/?p=2241> (last access 24/05/2015).